

salvator



DAVIDSFONDS

GROENCOMITE

HEEMVRIENDEN

KESSELS DRIEMAANDELIJKS CULTUREEL TIJDSCHRIFT

Nr 33



In 1655 stierf Nicolaas Rubens op zijn geliefkoosd buitenverblijf denkkelijk aan de 'haestige sieckte' of de pest.

Maart 1980

IN DIT NUMMER ...

'De Wielewaal'. In de eerste plaats een vogel maar men heeft zijn naam ook verleend aan een erg goed gestructureerde natuurvereniging verspreid over geheel het Vlaamse land. Wij dachten dat het de moeite waard was U daarover iets meer te vertellen.

Onze oude dorpskom.

Spreeuwputten.

Te mijden als de pest of de 'haestige sieckte' die ook in Kessel toesloeg.

Allerlei.

DE WIELEWAAL ... EEN MODERNE NATUURVERENIGING

De Wielewaal werd in 1933 opgericht door een groep mensen met een ruime kijk op de wereld van plant en dier. De vogels die betrokken zijn bij alle facetten van de natuur, kregen speciaal een groot deel van de aandacht. Ook nu vinden we nog vele mensen met dezelfde algemene belangstelling. Dit neemt echter niet weg dat specialisten van alle slag zoals ornitologen, botanisten, insekten-, en zoogdierkenners, enz., er zich kunnen uitleven en dat de man die gewoon van de natuur houdt er ook aan zijn trekken kan komen. Verder wordt doorlopend aan natuurbehoud gewerkt.

Volgt dan nog een overzicht van de structuren.

Aan de top vinden we de raad van beheer, met een algemene voorzitter en het dagelijks bestuur. Ze worden bijgestaan door een technisch adviseur voor de natuurreservaten en enkele stafmedewerkers. Op nationaal vlak hebben we het secretariaat, het museum en de boekhandel in het Wielewaalhuis aan de Graatakker te Turnhout. Verder worden er jaarlijks een kongres, enkele buitenlandse reizen, een verenigingsraad en dergelijke ingericht. Jeugd tussen 12 en 25 jaar kan terecht bij de Wielewaaljongeren. Ze hebben een afvaardiging in de raad van beheer, een eigen bestuur en houden jaarlijks een kongres, nationale werkkampen, enz.... De ouderen krijgen het maandblad 'De Wielewaal', de jongeren ontvangen om de twee maanden 'Het Wieltje'.

De grote uitstraling naar de bevolking gaat echter uit van de afdelingen. Het hele Vlaamse land is immers ingedeeld in niet minder dan 32 afdelingen die ieder op zichzelf een grote zelfstandigheid genieten. Hun werking is volledig aangepast aan de plaatselijke omstandigheden. Ze hebben elk een bestuur en richten onder andere natuurwandelingen in. Dit is de meest



De Wielewaal is een trekvogel die vrij talrijk voorkomt in bosrijke streken. Met zijn goudgele lichaam en zwarte vleugels doet hij erg exotisch aan. Wie kent er het mooie liedje nog 'Kom mee naar buiten allemaal, dan zoeken wij de wielewaal, en horen wij die muzikant, dan is de zomer weer in 't land!

gekende activiteit. Elke week trekken op tientallen plaatsen de Wielewalers door veld en bos. Jaarlijks worden door de afdelingen verschillende buitenlandse reizen ingericht. Tijdens de winteravonden houdt men voordrachten met kleurendia's of film.

Vele afdelingen hebben een jeugdafdeling, waarvan sommige een onafhankelijk, andere een aanvullend programma voeren. In de lokale kontaktbladen wordt vooral de regionale werking belicht. De meeste afdelingen zijn zeer actief op het gebied van natuurbescherming en natuureducatie. Alle milieuproblemen worden behandeld.

De Wielewaal beschikt momenteel reeds over 56 natuurreservaten waarvan enkele in eigendom, andere in huur of in vrij beheer. Werken als snoeien van knotwilgen en dergelijke worden door de conservators en leden van de afdelingen uitgevoerd.

In de werkgroepen wordt vooral dieper ingegaan op de studie van vogels, planten, insecten, zoogdieren, enz...

Niet alle afdelingen beschikken over werkgroepen. Daarom worden zij meestal overkoepeld door een nationale werkgroep die zich aanpast aan de plaatselijke noodwendigheden. Gedurende de activiteiten zijn alle leden gedekt door een verzekering burgerlijke aansprakelijkheid.

Dit was een lange, doch onvolledige beschrijving die we eigenlijk eenvoudig als volgt hadden kunnen samenvatten : 'De Wielewaal is een vereniging van mensen die van de natuur houden'. De V.Z.W. DE WIELEWAAL is een erkende kulturele instelling. Wenst U hierover meer inlichtingen neem dan contact op met :

De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 TURNHOUT, Tel.014/412252 of wendt U tot het Sekretariaat van de plaatselijke afdeling 'De Wielewaal' Afd. Lier, H. Janssen, Bareelstraat 15, 2500 LIER.

DE OUDE DORPSKOM

Van op één der zolders van de Lieve Vrouwekapel dit interessante zicht op een stukje dorp waarover heel wat te vertellen valt. Vooreerst de zolder zelf. Hij is nog de enige met rode tegels geplaveide zolder die eeuwenlang als graanschuur en bergplaats voor onze plaatselijke bevolking gediend heeft. Graan was immers het voornaamste produkt van onze Kesselse velden. Nog in 1818 werden de zolders openbaar verhuurd, toen aan C. en P. Van den Bulck, J. Dens en Johannes Van Regenmortel. Voor de kerkdeur werden vroeger de officiële 'pampieren' voorgelezen en uitgehangen. Het oude kerkhof rond de kerk werd regelmatig met heesters en bomen beplant, vooral fruitbomen. De opbrengst was ten voordele van de kerk en de koster. Vooral notebomen werden er geplant, vandaar de spottende uitdrukking : 'ik zal nog met je knoken naar de noten gooien', of anders gezegd : ik zal je wel overleven en nog noten knuppelen met je gebeente.

Hier lag ook het domein van de koster, toen een aparte persoonlijkheid in de dorpsgemeenschap. Gewoonlijk was hij nog klerk en onderwijzer en nogal dikwijls het mikpunt voor het spottend schoolgaand volkje. Hier bij ons zijn heel wat priesters koster geweest. Ze deden zo wat dienst als onderpastoor, want een vastbenoemde onderpastoor werd hier pas in het jaar 1754 in dienst genomen. De koster had altijd zo wat zijn eigen profijtjes, zijn natjes en zijn droogjes, van alles en nog wat. Zo mocht hij in tal van Kempische dorpen tijdens de paasweek eieren ophalen. Hieruit ontstond volgend spotliedje dat ieder van ons nog wel kent :

Bim bam beieren,
De koster mag geen eieren
Wat mag 'hem' dan ?
Spek in de pan !
Dat is 'ne lekkere man'



Van op één der zolders van de Lieve-Vrouwekapel deze interessante opname die een heel stukje geschiedenis van ons dorp oproept. Foto Paul Keersmaekers.

Maar keren we terug naar onze foto en vergelijken we dit beeld met ongeveer dezelfde fotografische opname die we op de oude prentkaart zien (circa 1900). Op de hoek links, 'de Vrede' tot voor een tiental jaartjes terug nog een echte dorpscafé. Verwoest in 1914, en, zoals de votiefsteen in de zijgevel zegt, heropgebouwd in 1920. Voor 1914, duidelijk leesbaar op de oude prentkaart, heette deze hoek 't Schippershuis, herberg'. Een vreemde naam in een dorp dat wel heel wat water en waterlast heeft, maar dat toch ver van dat water en hoog en droog ligt. De dorpskom althans !

Vroeger werd er heel veel van de Neterivieren gebruik gemaakt. We hebben trouwens zelf nog gezien hoe loom en sloom de boten over 't water puften. Waar is de tijd ! Los- en laadplaatsen lagen in alle dorpen die aan de Nete grensden. Bij ons lag zo een 'amer' of losplaats naast de Kil of de benedenloop van de Lindekensbeek op de Bert. Maar schippers ? Op een patentlijst van het jaar 1823 leren we een aantal Kesselse schippers kennen. Gommer Vercammen voer toen 'binnenlands' met allerlei koopwaar op een overdekte schuit. Deze boot (!), een 22-tonner was 15,98 m lang, 2,79 m breed en 73 cm diep. Gommer van Herck had een schuitje van 14,5 ton. In 1829 voer hij met 'De Vijf Gezusters', die toen 20 ton telde (de boot, niet de vijf gezusters). Jan Hens voer uit met een boot van 17 ton. Frans

Smits had de grootste : 24,5 ton met een lengte van ongeveer 16 m. Enkele jaren later vaart Petrus Vercammen met 'De Jonge Johannes' - niet te verwarren met 'de kleine Johannes' - een minuscuul schuitje van 6 ton. Jozef Gillemot had een 'pontschip' van 30 ton. Verder ontmoeten we nog de namen van Franciscus Van der Kelft en Rumoldus Scheyvaerts. Deze laatste met 'den Os' van 15,5 ton. Gommaer Bosschaerts voer de Nete af met 'De Jonge Philomena' en Jos Sleeckx dreef over 't water met 'Den Dwarsdrijver'. In 1839 worden de meesten weer vermeld als schipper. Ook Gommaar Vervoort met 'Petrus', een schuit van 36 ton. Van Herck was toen nog helemaal in zijn schik met zijn 'Vijf Gezusters'.

Het moet ons dan helemaal niet verbazen dat ook de schippers hier in het dorp hun cafeetje hadden !

Terug naar de foto's.

Achteraan herkennen we het grote dak van de pastorie. In een handschrift van Pastoor Smeyers (1710) lezen we dat 'het pastoreel huys' eertijds toebehoorde aan 'de tafel van den H.Geest' of het 'armenbestuur' van Kessel. 'Ende wirdt genoemd ende was het H. Geesthuys'. Gemeentebestuur, H. Geestmeesters en de bisschop van Antwerpen hadden dit huis in illo tempore aan de pastoors geschonken, op voorwaarde de arme en noodlijdende parochianen gratis 'ende levenslang' te dienen en hulp te verlenen. Reeds in 1436 is er in een huurakte van de 'Grote H. Geesthoeve' van Kessel sprake van dit huis. Jaarlijks moesten de pachters van deze hoeve - de grootste van Kessel - drie "kazen" leveren om de 'laten' of de pachters, die hun huur kwamen betalen, in dit H. Geesthuys te ontvangen. Terloops, deze grote H. Geesthoeve, of 'hoeve te vost aen 't veken' stond op het onlangs bebouwde veld gelegen tussen de Pastoriestraat, Stationssteenweg en Nieuwstraat. Ze werd zo genoemd om ze te onderscheiden van 'de kleine H. Geesthoeve', die tussen de kerk en de houten molen was gelegen. Uiteraard was het Liers bezit, zoals zovele andere goederen hier.

Onze huidige pastorie heeft heel wat verbouwingen gekend. Haar 'petite histoire' zou een ganse bijdrage in onze Salvatorreeks kunnen vormen. We beperken ons tot enkele feiten. In 1798 kwamen in 'de grote camer' of de huidige living van de pastorie onze dorpingen samen om te bidden omdat de kerk door de Franse overheid gesloten was. In diezelfde periode werd de pastorie verbeurd verklaard en kwam ze in vreemde handen. Ze werd een tijdlang bewoond door een 'garde national' van Waters en Bossen. Ook door de vrederechter Van den Bosch, vrederechter van het pas opgerichte kanton. Tussen de dorpsverheid en deze ambtenaar van het nieuwe bewind is heel wat 'geschrijf en gewrijf' geweest, natuurlijk in de taal van Molière. In 1871 liet pastoor Biddeloo een nieuwe 'stage' of verdieping op de pastorie bouwen. Hij oordeelde dat het dak nog in goede staat was. Dit werd dan, om het met zijn eigen woorden te zeggen, 'met vijsblokken omhooggewonden'. Toch menen we dat circa 1800



Ongeveer dezelfde fotografische opname zoals op blad 5 maar dan circa 80 jaar geleden.

de pastorie een verdieping had. Nog dit : pastoor Biddeloo was een verwoed duivemelker. Boven op de zolder, langs de oostkant was zijn duivehok gelegen.

Naast de pastorie, in de richting van de kerk, stond vroeger het 'Kwaadhuis', zoals de pastorie ooit eens bezit van de Kesselse Armentafel (daarom nu nog door de ouderen kortweg 'den arme' genoemd). Het 'leenboek van het hof van Laken' (1683) geeft de ligging van dit huis ondubbelzinnig aan : 'het Quaethuys gestaen inde Plaetse van Kessel, het Pastoirshuys van Kessel west ende strate suyt. Waarom nu 'Kwaadhuis' ? Misschien omdat het toch erg - of kwaad - was om door 'de tafel van de H. Geest' onderhouden te worden ?

Het huis aan de derde vlaggemast draagt een uithangbord 'In den Anker', bij Beer Bos. (Huis nu bewoond door Jos Smolders). Naast de pastorie, ja waarom niet, nog een tappershuis dat luisterde naar de naam van 'In Mechelen' bij Roos Boer. (zie Salvator nr. 2).

Al deze huizen mogen tot de oudste van onze dorpskom gerekend worden. Ze waren wellicht de eerste stenen woningen van de dorpsstraat. Bekijk eens goed het eerste huis op beide foto's. Ja, het is hetzelfde (nu bewoond door Mevrouw Sels-Mariën, Dorpsstraat 47). De aanpalende woning op de oude prentkaart heeft plaats gemaakt voor het charmante herenhuis van Charles Celen. Gans de voorgevel is overwoekerd door een prachtige

N.º 1
van dit Declaratoir.

Gemeente Nesbeek

N.º 1
van het register door
zetters gehouden.

AANGIFTE-BILJET wegens het patentregt der
Schippers, Schuitenvoerders, enz., over 1829,
naar de wet van den zesden April 1823.

N.º
van het voorloopig kohier.

De ondergeteekende, zich tot bekoming van patent, als Schipper, Schuitenvoerder of eigenaar eens vaartuigs, over 1829, aangevende, beantwoordt daartoe de volgende hem voorgestelde vragen.

VRAGEN	ANTWOORDEN
1.º Naam en voornaam (voluit geschreven), mitsgaders de woonplaats des aangevers?	<i>Vanberck Gommard</i>
2.º Deszelfs beroep?	<i>Schipper</i>
3.º Opgave van het schip of de schuit, ter zake van het bevaaren of het in eigendom hebben, waarvan de adressant een patent behoeft? NB. Alhier optegeven de naam en de soort van vaartuig, deszelfs bestemming en gebruik, mitsgaders al het geen, dat verder dienen kan om te bevoorzeelen in welke categorie van belustbaarheid, bij tabel 16. § 3, genoemd, de aangever ter zake van dit vaartuig valt, en om de identiteyt van hetzelfde te kunnen erkennen.	<i>opene Hartlig genaamt de vijf gezusters naar hem in wien de eed van hem betrent als Verbor van alle gesederen binnen Land</i>
4.º Grootte van het vaartuig in tonnen van eene kubiet e nederlandsche el, en of de aangever deze grootte, naar zijne eigene meting en naar zijne eigene risico, opgeeft; dan wel volgens eenen meetbrief van en brandteeken op het vaartuig, van eenen Rijksmeter?	<i>Groot twintig tonnen</i>
5.º Zoo in de opgave der grootte, de meetbrief en het brandteeken is gevolgd, dan op te geven in welke provincie en gemeente, en door welken meter de meting en branding is geschied, en de dagteekening en het nummer des meetbriefs.	<i>gemeten ter Loo op 28 juni 1828 door Red Schip meester</i>
6.º Heeft de declarant het voormelde vaartuig reeds vóór primo Januarij 1.1, bevaaren of in eigendom gehad? zoo neen: sedert wanneer bevaart of bezit hij hetzelfde?	<i>Ja</i>

Aldus aangegeven by my onderteeckenden *24 December 1828*

*Handmerk Van Gommard Van
berck*

De belasting bedraagt:
volgens de afdeling van § 3
voor tonnen, à
opcenten voor de buitengewone begroting . }
„ voor het Syndikaat }
„ voor }

*mijn Heeren Houding
Van der Meulen*

Zegelregt. „
Onkosten van beschrijving, volgens art. 25 der wet van 21 Mei 1829 „

TOTAAL f.

De Contrôleur en Zetters,

wilde wingerd die het geheel nog aantrekkelijker maakt. Het is een ontwerp van onze dorpsgenoot Heylen, die na de eerste wereldoorlog, geholpen door de 'Commissie voor Monumenten' onze dorpskom met waardevolle gevels probeerde op te frissen en die mooi pasten in het gotische en neogotische kader van kerk en gemeentehuis. In die zin had men later moeten voort werken!

Over het oude huis dat hier stond wordt verteld dat het in de 16e eeuw een voornamelijk afspanning geweest is. Zelfs Keizer Karel zou hier menige keer verpoosd hebben toen hij op doorreis was. Een taaie legende over een even legendarische keizer ! Als dat waar is, dan heeft hij hier menige pot Liers bier of Caves gedronken. Liers Bier ? Eigen brouwerijen mochten onze Kesselaars niet bezitten. Al het bier moest van uit Lier 'ingevoerd' worden, tot onze dorpen, ook Nijlen en Bevel, deze economische dwangmaatregel uitzinnig beu werden en Lier een proces aandeden. Van toen af, maar dan zitten we al een eindje in de 18e eeuw, mochten wij hier ons eigen natje brouwen.

Lier, schoon Lier, maar wat is Lier in de loop der tijden steeds een afgunstige stiefmoeder voor Kessel geweest !

Frans Lens.

SPREEUWPOTTEN

Een spreekpot is een kruikvormige of bijna bolronde pot met smalle hals uit aardewerk. Vooraan is de pot voorzien van een 'vliegopening' waaronder een stokje, dat als landingsplaats, of uitkijkpost voor de spreekpot diende. Maar, zoals met vele dingen, zit het venijn in de staart. Aan de achterkant zit de 'roefopening'. De functionele bestemming van dit aardewerk is spreekpotten aanlokken om er hun nest in te maken. Waren ze gewoon opgehangen aan de muur, dan was de bedoeling doorzichtig : vóór de jongen het nest konden uitvliegen, werden ze, door het gat achteraan in de pot, geroofd en gingen ze de pot of de pan in. Dat was dan de hoge huurpacht die het spreekpotpaar voor zijn knusse prefabwoning moest betalen !

Spreekpotten zijn, voor zover men weet, reeds vanaf de 15e eeuw in gebruik geweest. Op verschillende schilderijen o.a. van Breughel, Jeroen Bosch, Cats, Van Ostade e.a. kan men verschillende types spreekpotten bewonderen.

Toch zal het niet altijd de bedoeling geweest zijn om de vogels te roven. Dat was immers uitgesloten bij de ingemetselde potten. Hoe boeiend is het niet om de drukdoenerij van voederende spreekpotten en andere vogels en hun jongen te bewonderen ?

Ook is het niet uitgesloten dat het ophangen van spreekpotten of het plaatsen van een spreekpot-gevelsteen als een symbool van gastvrijheid gold. Hoe dan ook, spreekpotten kunnen gelden als de voorlopers van onze huidige nestkastjes.



Vóór de jonge spreeuwen het nest konden uitvliegen, werden ze, door het gat achteraan in de pot, geroofd en gingen ze de pot of de pan in...

Merkwaardig genoeg blijken onze voorouders betere ornitologen geweest te zijn dan we vermoeden. Ze schijnen geweten te hebben dat sommige spreeuwrasen de neiging hebben om in kolonieverband te leven. Op grond van dit gedrag tracht men nu sommige spreeuwenkolonies ekologisch te onderscheiden.

Soms hing men spreeuwpotten in groepsverband aan een gevel; op een prent uit de tijd van Breughel, zijn zelfs 27 potten getekend. Drie potten bij elkaar is bij verschillende schilders geen zeldzaamheid !

In België werd de eerste spreeuwpot (voor zover geweten), gevonden te Herent in 1966, de tweede door Mevrouw Varga te Emblem in 1967. Dit exemplaar bevindt zich in het Heemkundig museum te Bokrijk. Beide potten waren tot op het ogenblik van de vondst door vogels bezet, de een echter door een huismus, de andere door een gekraagde roodstaart. Nu nog zouden te Berlaar aan een bepaalde woning spreeuwpotten te bewonderen zijn.



Spreeuwen zijn in de zomer de schrik van onze fruittelers want ze kunnen grote schade aanbrengen doch deze vogel verslindt met zijn ongelooflijke vraatzucht ook enorme hoeveelheden schadelijke insecten. Wil hij misschien hier iets goedmaken voor de schade die hij elders aanricht?

Eigenlijk zou het wel de moeite waard zijn, op te zoeken of er ook te Kessel nog zulke spreeuwvotten hangen, en of ze nu nog gebruikt worden voor het doel waarvoor ze eigenlijk gemaakt waren, ofwel of ze dienst doen als muurversiering in een of ander modern hoefetje, zonder er de ware bestemming van te weten.

Zo dit het geval mocht zijn zouden wij het wel prettig vinden daar iets over te horen. Zo mogelijk ook de geschiedenis die eraan verbonden is, vindplaats en bestemming die ze uiteindelijk gekregen hebben.

De afmetingen van de spreeuwvot lopen nogal uiteen, maar meestal bedraagt de buitendiameter van de buik ongeveer 17 cm. De lengte varieert tussen 18 en 25 cm, de vliegopening tussen 4 en 6 cm. Het model kan ook nogal verschillen, sommige hebben de vorm van een kruikje. Er zijn exemplaren gevonden die zeer

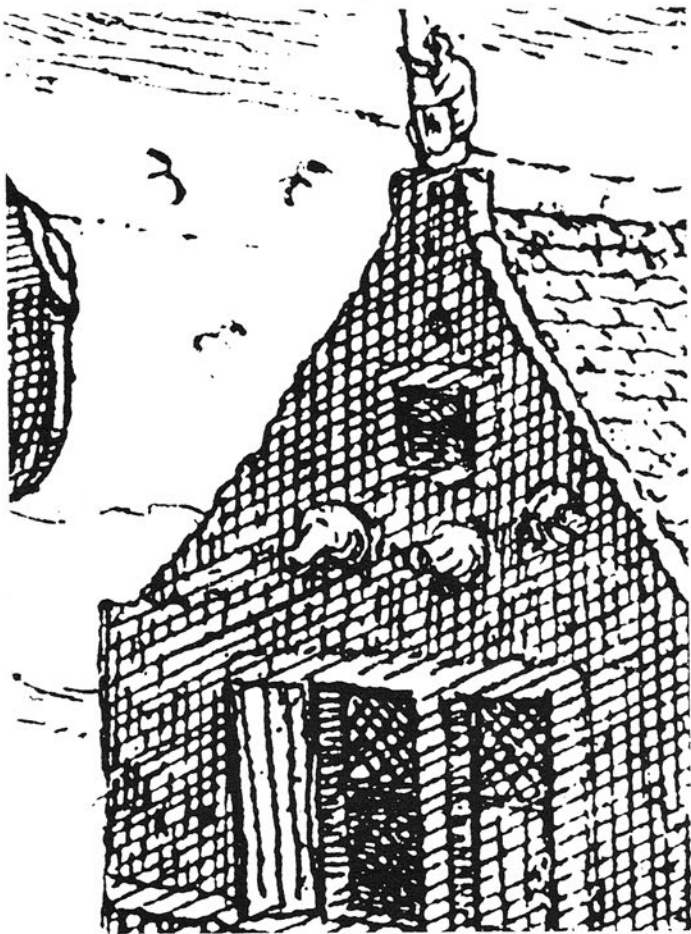


Foto :
F. De Wilde,

Spreeuwvotten
op een ets van
Marcus Geraerts
Brugge 1567.

kunstig uitgevoerd zijn, één stelt een hoofd voor, met wijdopen mond, zo de uitdrukking van een gaper voorstellend. De open mond is dan het vlieggat, onderaan het vlieggat is een lusje om een ruststokje in te steken.

Het materiaal is meestal gebakken klei; naargelang de geaardheid en de vakkennis van de maker zorgvuldig gemodelleerd en versierd; of grof en zwaar met weinig zin voor schoonheid, en met waarschijnlijk maar één doel, zoals reeds gezegd, om op regelmatige tijden een pan heerlijk gebakken spreeuwen op tafel te krijgen, misschien wel uit noodzaak omdat men geen geld had om vlees te kopen, of misschien, toen ook al, voor verwerende smulpapen die wel eens een welkome verandering in het menu wensten.



De spreeuwpot is een kruikvormige of bijna bolronde pot met smalle hals uit aardewerk.

Zeker is dat in sommige delen van Duitsland, de spreeuwpot zou gebruikt zijn om binnen handbereik over vers vlees te kunnen beschikken, dit in tegenstelling tot Nederland waar humanere maatstaven zouden gehanteerd zijn en men er meer van uitging ze ergens op te hangen uit liefde tot de vogels.

Wat bij ons de drijfveer geweest is ? Ik veronderstel dat er wel niet zo veel verschil bestaat tussen mensen van aangrenzende landen. Ook nu nog lopen er lieden met een geweer rond enkel om te knallen op alles wat beweegt en dit alleen voor de sport !!! of voor de pot ?

Dan nog gezwegen van mist- en andere netten voor de vogelvangst die denkkelijk toch ook niet dienen om zo lang mogelijk van de aanblik van de vogels te genieten.

Anderen dragen de dieren en de planten dan weer een warm hart toe !

Renaat van den Broeck

Met speciale dank aan de Heren W. Van Spaendonck en J. Van Winkel.



Er zijn exemplaren gevonden die zeer kunstig uitgevoerd zijn, zoals dit hoofd met wijdopen mond die een gaper voorstelt.

TE MIJDEN ALS DE PEST

Ja, die uitdrukking kennen we wel allemaal ... Maar meestal denken we hierbij niet zo dadelijk aan de gevreesde ziekte die zo dikwijls onze dorpen ontvolkte. De pest, veroorzaakt door de bacterie *Pasteurella pestis*, is oorspronkelijk een besmettelijke ziekte die voorkomt onder in het wild levende knaagdieren.

Vooraf muizen en ratten, woelmuizen en renmuizen zijn dragers van de pest. Maar ook de eekhoorns en zelfs de tot een geheel andere orde behorende hazen spelen hierbij een rol. Deze in het wild levende zoogdieren fungeren als 'pestreservoir'. Voor het overbrengen ervan zijn de op hun lichaam levende vlooiën verantwoordelijk. Van tijd tot tijd treden onder deze in het wild levende dieren pestepidemieën op (bos- en steppepest), die veel slachtoffers eisen doch de vlooiën blijven hierbij in leven.

In een gebied waar bos- en steppepest heerst, kan deze ziekte op de mens overgebracht worden doordat de 'brodeloos' geworden vlooien overspringen op mensen (jagers, houthakkers, enz.).

In zulke gevallen blijft het meestal bij incidentele ziektegevallen. Maar als de vlooien zich vestigen op ratten en andere knaagdieren die in de omgeving van de mens leven, dan ontstaat er een epidemie onder deze dieren. Tenslotte brengen deze vlooien de ziekte over op de mens. De voor ons belangrijkste 'pestvlo' is de rattevlo (*Xenopsylla cheopsis*). De mensenvlo (*Pulex irritans*) kan eveneens pestbacteriën van besmette mensen opnemen.

Deze vlooiesoort speelt evenwel bij het verspreiden van besmettelijke ziekten een ondergeschikte rol. Van veel meer betekenis is dat de bacteriën bij de mens ook de longen kunnen aantasten, met als gevolg dat een directe besmetting van mens tot mens kan plaatsvinden via druppelinfectie. Longpest veroorzaakt een grote sterfte want ze heeft binnen enkele dagen de dood tengevolge.

In de 14e eeuw, met name in de pestjaren 1347-1350 stierven alleen in Europa al 25 miljoen mensen aan de pest, een kwart van de toenmalige bevolking van dit werelddeel. Een intensieve bestrijding, zowel van de ratten als van de vlooien, heeft tot resultaat gehad dat de pest thans in Europa niet meer voorkomt.

Gelukkig maar, want als we nagaan wat de pest in onze streek aanrichtte ... Van 1600 tot 1671 staan niet minder dan vijftienvijftig pestjaren te Antwerpen opgetekend.

Ook in Kessel kwam deze plaag op bezoek. En hoe gevreesd de 'haestige sieckte' wel was, kunnen we opmaken uit het volgende verslag dat dateert uit 1634.

De rentmeesters en de inwoners van Kessel en Bevel doen hun beklag bij de heer schout en de schepenen van de bijvang der stad Lier. Ze laten weten dat er enige van haar ingezetenen het niet vermijden dagelijks gehuchten en plaatsens te bezoeken waar de 'contagieuse ziekte' (pest) heerst.

Dit zou een totale ruïne van de dorpen kunnen veroorzaken.

Om de bijvang zo goed mogelijk - 'bij de gratie Gods' - te beschermen en de goede orde te vrijwaren, vragen zij scherp verbod op te leggen de geïnfecteerde plaatsens te bezoeken. Na de publicatie van dit verbod zal een boete van zes gulden opgelegd worden aan iedere overtreder.

De geldboete zal in derden verdeeld worden : een derde voor de heer, een derde voor de aanbrenger en het resterende derde deel voor het 'Heilig Geest of Armenbestuur' van het grondgebied waar de overtreder woonachtig is. De officier van de plaats

van misbruik zal dadelijk mogen overgaan tot de uitvoering van de straf. Hij mag onmiddellijk de boete ontvangen, zonder enige rechtsvordering. Tenzij een grondige reden ter verontschuldiging kan aangevoerd worden, waarover de officier zonder vorm van proces mag oordelen ...

Hoeveel mensen aan de pest stierven in die jaren, staat voor Kessel niet vermeld. Maar in de geschiedenis van Emblem staat: 'Het gekende pestjaar 1666 was onze gemeente uiterst noodlottig. Terwijl het doodsregister voor de jaren 1658 - 1659 - 1660 en 1663 achtereenvolgens 6, 4, 2 en 7 overlijdens aangeeft steeg dit getal in 1666 tot het verbazend cijfer van 92. Nageenog het derde deel van de gehele gemeente'.

In Lier richtte de ziekte in 1636 en 1637 grote verwoestingen aan. Men telde soms drie, vier lijken in één huis.

Gedurende 10 maanden bleef de St. Gummaruskas afgezet. Het vreselijkste bezoek was dat van de pest van 1665. De pestlijders werden door een bijzondere geneesheer, van stadswege aangesteld en pestmeester genoemd, verzorgd. Zodra de ziekte zich vertoonde, moest de pestmeester het torenhuis naast de St.-Jansbrug betrekken. Dit werd pestmeesterstoren genoemd. En noch hij, noch zijn vrouw of kinderen mochten met het volk omgaan tot zes weken na het laatste geval.

De besmette straten waren met ketens afgesloten en gehele huisgezinnen stierven uit.

In Gestel op het 'Hof van Rameyen' woonde tijdens deze verschrikkelijke tijd Nicolaas Rubens *. Hij stierf er op 28 september 1655 om 5 uur 's namiddags, denkkelijk aan de 'haestige sieckte' of de pest want hij werd reeds 's anderendaags begraven.

Bij het ophouden van de pest in september 1665 werd St. Gummarus' gebeente in een plechtige processie, waaraan gans de stad Lier deelnam, naar de fontein van Emblem gedragen.

Dank zij de fel verbeterde hygiëne is de pest reeds geruime tijd uit onze streken verdwenen. Maar ... nieuwe kwalen zijn in de plaats gekomen die men ook probeert te mijden als de pest ... Om er maar één te noemen : kanker ...

Simone Coesemans

De akte van 4 december 1634 waaruit de voornaamste gegevens voor dit artikel geput werden is wel zeer merkwaardig. Ondanks het feit dat wij afhankelijk waren van Lier beslist men hier 'in collegio te genechte' van bepaalde voorzorgsmaatregelen te treffen tegen de pest. Zoals in menige akte komt hier weer tot uiting dat Kessel en Bevel samen deze verordening opmaken. Het verwijst naar een oeroude binding tussen deze twee 'dorpen'.



Bij het ophouden van de pest in september 1665 werd Sint-Gummarus' gebeente in een plechtige processie naar de Sint-Gummarus fontein van Emblem gedragen.

Spijtig genoeg hebben wij het dodencijfer voor het jaar 1666 niet opgetekend. Wij menen echter dat het geen echt rampenjaar was voor Kessel. Het jaar 1667 was hier een normaal jaar : 11 sterfgevallen. Maar dan slaat de dood ook hier toe : in 1668 tekent de pastoor 28 en in 1669 zo maar eventjes 37 sterfgevallen op, of ongeveer vier maal meer dan het normaal gemiddelde. In één der dorpsboeken tekent de sekretaris of boekhouder volgend zinnetje op : 'int jaer 1670 heeft Kessel grote laste geleden door de quade siecte waer door vuel (vele) syn van dese

werelt geruckt'. Waarschijnlijk bedoelde de schrijver wel de vorige jaren, want in 1670 telde men 13 overledenen. Het noodlottigste jaar in die periode schijnt hier wel het jaar 1676 te zijn geweest : 46 overlijdens of één tiende der bevolking werd dat jaar naar het kerkhof gedragen.

In de 18e eeuw kwam een nieuwe besmettelijke ziekte onze bevolking teisteren, 'de rode loop' of dissenterie. In 1786, nauwelijks twee eeuwen geleden stierven hier, op een bevolking van ongeveer 900 zielen, zegge en schrijve 80 inwoners. Van rampzalige tijden gesproken !

In september 1651 stierf hier onderpastoor Andreas Simonis. Hij werd dezelfde dag begraven. Waarschijnlijk was ook hij een slachtoffer van de pest.

* Nicolaas Rubens was de tweede zoon van onze grote Vlaamse schilder Pieter Pauwel Rubens en diens eerste vrouw Isabella Brant. Boudewijn de Cock, waarover ons geen bijzonderheden bekend zijn, had Rameyen op 28 mei 1643 aan 'Messire' Nicolaas verkocht.

Tot betaling van de koopsom eiste Nicolaas van zijn stiefmoeder Helena Fourment, weduwe van P.P. Rubens, de som van 17.500 gl. op afkorting van zijn aandeel in de nalatenschap van zijn vader. Nicolaas Rubens werd in de Sint-Jacobskerk te Antwerpen gedoopt op 23 maart 1618. Zijn levensgeschiedenis, zegt Max Rooses in 'Rubens' leven en werken' (1903), bevat weinig wettenswaardigs. Op 9 oktober 1640 huwde hij Constantia Helman, eveneens gedoopt in de Sint-Jacobskerk te Antwerpen op 25 augustus 1609, dochter van Ferdinand Helman, schepen van Antwerpen en van Catharina van der Veken. Zij kregen zeven kinderen waarvan de laatste vier op Rameyen werden geboren en door de pastoor van Gestel in de slotkapel van het kasteel werden gedoopt. Een zoontje, Pieter-Pauwel, is op elfjarige leeftijd op 8 oktober 1663 gestorven en ligt begraven in het kerkje van Gestel. Nicolaas Rubens stierf op 37 jarige leeftijd op zijn geliefkoosd buitengoed en ligt naar alle waarschijnlijkheid begraven voor het altaar in de slotkapel van het kasteel (zie linker slottoren met gotisch raampje onderaan op tekening van voorpagina). Nicolaas Rubens is ons best bekend door het schilderij, waarop hij met zijn broer Albertus is voorgesteld toen hij acht of negen jaar oud was. Het schilderij wordt bewaard in de Galerij Lichtenstein in Wenen.

De weduwe van Nicolaas Rubens bleef Rameyen bewonen tot haar dood in 1678.

MARCUS-EVANGELIE DOOR TINE RUYSSCHAERT

De groep Salvator heeft in samenwerking met de parochiepriesters Tine Ruysschaert uitgenodigd om op woensdag 16 april te 20 uur het Marcus-evangelie in de Sint-Lambertuskerk voor te dragen.

Het Marcus-evangelie is het oudste, het soberste en het meest dramatische van de vier : het verbazingwekkende optreden van Jezus, het misverstand van de leerlingen en het volk, de weerstand van de machthebbers van Jezus' tijd, die hun macht door hem ondermijnd zien en hem daarom likwideren.

In alle kanalen van de Vlaamse pers heeft het optreden van Tine Ruysschaert een meer dan positieve waardering meegekregen!

Met alleen het woord als uitdrukking speelt Tine Ruysschaert het klaar een publiek twee uur intens te boeien met een uniek Marcus-evangelie. Slechts twee ingrediënten : de tekst en een bank...

Voor deze uitzonderlijke avond vragen wij een toegangsprijs van slechts 80 F om de hoge organisatiekosten enigszins te helpen dragen. Er is geen plaatsbespreking voorzien.

Wij hadden deze avond gaarne tijdens de vastentijd laten doorgaan doch Tine Ruysschaert moet ditzelfde evangelie al in verschillende andere kerken naar voren brengen en dit gedurende de ganse vastentijd '80 en ... '81 !

Tot hier toe heeft zij al honderden keren het Marcus-evangelie over heel het Vlaamse land ten gehore gebracht !

Dit is beslist de beste reclame die wij U kunnen aanbieden voor deze zeer uitzonderlijke avond die wij U allen warm aanbevelen!

GEPLANDE STAATSHERVORMING ONAANVAARDBAAR VOOR DAVIDSFONDS

Het Nationaal Bestuur van het Davidsfonds spreekt andermaal zijn groot ongenoegen uit over de nefaste wending die de vooropgestelde staatshervorming dreigt aan te nemen.

Het betreurt dat, tegenover een hechte franstalige politieke solidariteit, andermaal Vlaamse verdeeldheid blijft bestaan en tegenover de franstalige doelbewuste politiek, Vlaamse aarzeling en verregaande toegeeflijkheid. Het Davidsfonds is ten zeerste bezorgd om de zware economische, sociale en politieke problemen waarmee de bevolking in toenemende mate gekonfronteerd wordt, te meer ook omdat de toekomst van Vlaanderen hierdoor sterk dreigt gehypotekeerd te worden. Het Davidsfonds treedt echter in geen enkel opzicht de opinie bij dat, om aan

deze problemen een oplossing te geven, de regering Martens ten allen prijze in leven moet worden gehouden en Vlaanderen hierdoor een inhoudelijk onaanvaardbare staatshervorming moet worden opgedrongen.

Uit de recente besluitvorming van partijraden en partijkongresen tijdens de voorbije weken is voldoende duidelijk gebleken dat een staatshervorming verworpen wordt die uitgaat van drie gelijkwaardige gewesten, met een voor Vlaanderen verwerpelijk dotatiesysteem en met een totaal ontbreken van paritaire deelname van Vlamingen aan het beheer van het hoofdstedelijk gebied Brussel. Dat kleine, maar invloedrijke drukkingsgroepen binnen onze zogezegde Vlaamse partijen hiermee geen rekening houden, bestempelt het Davidsfonds als volkomen onaanvaardbaar en daarenboven als totaal ondemokratisch.

Het Davidsfonds vraagt aan alle Vlaamse politici het communautaire luik van het regeerakkoord niet te aanvaarden. Het nodigt daarom alle standenorganisaties uit, die over een belangrijke drukkingmacht beschikken, duidelijk te stellen dat een slechte staatshervorming ook om sociaal-ekonomische en financiële redenen onaanvaardbaar is en door hen wordt verworpen. Het Nationaal Bestuur van het Davidsfonds vraagt de Vlaamse bevolking aan haar politici duidelijk te maken dat ze nooit zal aanvaarden dat ze het vooropgestelde communautaire luik van het regeerakkoord goedkeuren.

Het Davidsfonds roept daarom alle Vlamingen op om massaal deel te nemen aan de nationale betoging die op 20 april 1980 te Gent wordt georganiseerd.

*Als je gelukkig wil zijn, bedrink je.
Als je één dag gelukkig wil zijn, trouw dan!
Als je acht dagen gelukkig wil zijn, slacht dan je varken.
Als je altijd gelukkig wil zijn, leg dan een tuin aan!*

Redactie en lay-out :

Tel. 031/80.36.80

Herman Van Regenmortel
Salvatorbaan 9
2508 KESSEL

PR 000-0603726-95
BBL 320-0405166-67
ASLK 001-0769107-70

Verantwoordelijke uitgever :

Lode Van Regenmortel
Oude Bevelsesteenweg 56

2508 KESSEL